

lze přičítati, protože nedohlíželi na osoby, jim k opatrování svěřené, dále, že případné zavinění jejich není v žádné souvislosti se zaviněním nedospělé osoby samé, nýbrž že jest samostatným a nezávislým na případné podpůrné povinnosti nedospělé osoby a že dle § 1310 obč. zák. nárok vůči nedospělé osobě nabývá vůbec působnosti teprve tehdy, když jest zjištěno, že nelze dojíti náhrady u osoby dozorčí. Uplatňování nároku proti nedospělé osobě samé předpokládá tedy, že bylo prokázáno, že dozorčí osoba není k náhradě povinna nebo nemůže náhrady poskytnouti. Tato otázka může býti řešena toliko zvláštním sporem, nikoliv jinakým posouzením okolností a nelze opomenutí předchozího sporu omlouvatí tím, že prý také ve sporu proti nedospělé osobě lze zjistiti, jak dalece vyhověla dozorčí osoba povinnosti, šem 1309 obč. zák. jí uložené. Tvrdí-li se dále, že není v zákoně výslovně stanoveno, že uplatňování nároku vůči dozorčí osobě musí se státi žalobou, stačí poukázati k tomu, že § 1309 obč. zák. toho všem výslovně nepraví, že však není pochybno, že slova v občanském zákoně uvedená »žádati náhradu« znamenají uplatňovati žalobou a že jinaká odchylná ustanovení, na př. o podpůrném ručení při rukojemství, kde stačí pouhá upomínka přímého dlužníka, jsou vyjimečná ustanovení, jichž nelze extensivně vykládati. Ostatně žalobkyně ani ne tvrdí, že žádala již zažalovanou částku marně na osobě dozorčí. Názor hájený odvolacím soudem není tedy správný, pročež bylo rozhodnutí jeho zrušeno a odvolacímu soudu uloženo, by věc bez ohledu na svůj dřívější názor znova rozhodl.

#### Čís. 463.

**Právo dobývatí na všechny budoucí časy hlínu na cizím pozemku, jest nepravdělnou osobní služebností.**

**Právo, zanikající smrtí oprávněného, pomine, bylo-li propůjčeno firmě kupce jednotlivce, úmrtím majitele firmy.**

**Žalobním důvodem, jímž jest soud vázán, jest právní poměr a skutkový přednes, z něhož odvozuje se žalobní nárok. Otázku, zda žalobní nárok vyplývá ze žalobního důvodu, posuzuje soud samostatně, bez ohledu na právní stanovisko žalující strany.**

(Rozh. ze dne 23. března 1920, Rv II 26/20.)

Vlastníci usedlosti čís. pop. 7 v R. uzavřeli dne 11. listopadu 1877 s firmou »Karel M.« smlouvu, dle níž se zavázali »na všech ke gruntu čís. 7 v R. patřících pozemcích hlínu, která k silnému ohni patří, na všechny budoucí časy kopati nechati a také v tom samém poli místo pro kopání hlíny, t. j. šacht, plac pro vykopanou hlínu a pro boudu a cestu k ní ponechati a nemá kromě firmy Karel M. žádný, ani majitel toho gruntu, právo hlínu kopati. Firma Karel M. zavázala se touto úmluvou hlínu na své útraty kopati a majiteli gruntu ujednanou cenu od 10<sup>1</sup>/<sub>2</sub> do 14<sup>1</sup>/<sub>4</sub> krejcarů za 1 q podle jakosti hlíny platiti a při kopání na poli žádnou bezpotřebnou škodu nedělati a prázdné dílny zaplniti. Konečně bylo firmě Karel M. povoleno, »by ona tuto smlouvu sobě na svoje útraty na usedlosti č. 7 v R. grunto-knihovně zjistiti nechati mohla«. V pozemkové knize bylo pak ve prospěch firmy Karel M. vtěleno právo dolovati ohnivzdornou hlínu a spolu závazek držitele usedlosti pro vydolovanou hlínu přene-

chati místo a cestu. Usedlost č. pop. 7 v R. přešla do nových rukou. Karel M., majitel zmíněné firmy, zemřel a na základě odevzdací listiny vtělen převod zmíněného práva ve prospěch Arnošta K-a. Nynější vlastníci usedlosti žalovali Arnošta K-a, by vydal prohlášení způsobilé ku výmazu svrchu uvedeného práva, a opírali žalobu po právní stránce najmě o názor, že právo, o něž tu jde, není ani služebností, ani právem pachtovním, nýbrž že tu jde o čistě obligační právo a závazky, plynoucí ze smlouvy kupní, pokud se týče ze smlouvy innominátní, jež vůbec nebylo přípustno vtělit. Procesní soud první stolice žalobě vyhověl. **Důvody:** Především dlužno řešiti otázku po právním rázu úmluvy ze dne 11. listopadu 1877, o kterou tu jde, totiž, zdali přípustno zařaditi práva z ní plynoucí mezi práva jmenovaná v § 9 knih. zák. a, v případě záporné odpovědi na tuto otázku, zabývati se další otázkou, zdali přípustno rozsudkem naříditi výmaz práva, v pozemkové knize zapsaného přes to, že zápis ten již se stal právoplatným. Právo, firmě Karel M. zadané, nelze považovati ani za věcné právo ani za realní břemeno; neboť firma nenabyla práva k pozemkům bez ohledu na vlastníky pozemků (§ 307 obč. zák.) a reálním břemenem vyrozumívá se soukromoprávní na nemovitosti ležící závazek ku pravidelně se opakujícímu plnění. Dle úmluvy má firma Karel M. právo, ohnivzdornou hlínu z pozemků žalobců sobě přivlastniti, což jinak proveditelné není, než odnětím částic podstaty pozemků, které se dolováním pro majitele částečně zničí. Že skutečně dolováním se pozemek porušuje a že smluvní strany si byly toho vědomy, plyne z toho, že dle úmluvy firma Karel M. jest povinna, prázdné dílny zaplniti a při kopání na poli nepotřebné škody nečiniti. Dolování v hloubce ne příliš velké a při opatrném kopání a zadělání vykopané prostory musí míti a má vliv na vzezření povrchu orné půdy, z čehož je parno, že odnětí hlíny jest totožné s částečným ničením pozemku. Nemožno proto úmluvu považovati za smlouvu nájemní (pachtovní) a netřeba šířiti se o tom, zdali jsou tu další náležitosti pachtovní smlouvy, totiž určité nájemné a určitá doba pachtovní. Tatáž úvaha jest překážkou, by práva, ve prospěch firmy Karel M. a nikoliv ve prospěch nějakého jiného pozemku propůjčená, se považovala vůbec za nějakou služebnost nebo nějaké věcné právo, neboť právo toto uhasne samo sebou, až bude ohnivzdorná hlína na pozemcích žalobců vyčerpána, což žalovaný sám připouští. Z toho plyne, že se jedná o spotřebovatelnou věc a ta nemůže býti předmětem služebnosti. Nemůže býti řeči ani o tom, že aspoň právo ku postavení boudy a ku cestě k ní jest služebností, neboť právo postrádá určitosti, jaké zákon vyžaduje v § 12 kn. zák. při služebnostech. Jde o čistě obligační poměr mezi smluvními stranami a jest proto oprávněn závěr, že zápis smlouvy se stal jen následkem právního omylu jak stran, tak soudu povolivšího zápis do pozemkové knihy. Pravda ovšem, že právo na dolování ohnivzdorné hlíny na půllánu žalobců bylo vtěleno a na žalovaného převedeno, a že dotyčná usnesení knihovního soudu formálně nabyla právomoci, než tím nemohl obligační závazek státi se právem věcným a vklad, příčí se knihovnímu zákonu, nemohl se státi neodpíratelným, neboť soukromá práva plynou jedině ze zákona (§ 1 obč. zák.). Zápis, který se příčí zákonu (§ 9 kn. zák.) nezakládá se na zákoně, jím tedy nemohla firma žádného soukromého práva nabýti. Dle § 1455 obč. zák. lze vydržením nabýti toho, čeho vůbec lze nabýti. Zápisu zakáza-

ného §em 9 kn. zák. nelze nabytí a proto nelze jej ani vydržeti ani promlčeti. Ustanovení §§ 61 a násl. kn. zák. předpokládají vklady po zákonu přípustné, nikoliv protizákonné. Odvolací soud rozsudek potvrdil. **Důvody:** Odvolacím důvodem nesprávného právního posouzení brojí odvolání proti názoru soudu první stolice, že práva, jež zadána byla firmě M. smlouvou ze dne 11. listopadu 1877, nejsou ani právy věcnými, ani právy pachtovními a že se tudíž podle § 9 kn. zák. nehodí k zápisu do knih pozemkových. Tohoto odvolacího důvodu zde není. Výhradné právo dobývati ohnivzdornou hlínu na pozemcích, nyní žalobcům náležejících, jež bylo zmíněnou smlouvou firmě Karel M. pro všechny budoucí časy propůjčeno, není reálním břemenem, poněvadž nezavazuje majitele pozemků k opakujícímu se plnění. Mínění odvolatelovo, že v roce 1877, kdy zápis byl povolen, byl takový závazek pokládán za reální břemeno a že právní povahu jeho dlužno posuzovati podle názoru, tehdy panovavšího, není správným. Zákonodárství se v té příčině od doby, kdy byl zápis povolen, nijak nezměnilo, a, nelze-li nyní závazek pokládati za reální břemeno, nebylo lze pokládati jej za takový ani tehdy. Rovněž dlužno přisvědčiti názoru první stolice, že smlouva, o niž jde, není ani smlouvou pachtovní. Vlastním účelem smlouvy bylo dobývání ohnivzdorné hlíny, v pozemcích se nacházející, tudíž nikoliv užívání pozemků, šetříc při tom podstaty jejich, nýbrž naopak odnímání a spotřebování částí jejich podstaty. Nedostává se tudíž smlouvě náležitosti nájemní smlouvy, podle § 1090 obč. zák. podstatné, totiž že nebylo přenecháno užívání nespotebitelné věci. Právo, užívati i povrchu pozemků, pokud toho ku dobývání hlíny jest zapotřebí, a právo, postaviti boudu a zříditi cestu, jsou pouhými vedlejšími oprávněními, jež na právní povaze smlouvy ničehož nemění. Že by jen povrch pozemků bylo lze pokládati za hospodářskou jeho podstatu, jest patrně nesprávné. Naše zákony neznají obmezení vlastnictví co do hloubky pozemků a přiznávají vlastníku pozemku i všechny nerosty, pokud nejsou ku kutání vyhrazeny, ať se nacházejí v jakékoliv hloubce. Z toho plyne, že jest pro posouzení věci vedlejších, dobývá-li se ohnivzdorná hlína na povrchu pozemků či ve hloubce, a má-li dolování vliv na vzezření povrchu orné půdy čili nic. Smlouvu nelze však také ještě z jiného důvodu považovati za smlouvu pachtovní. K podstatě pachtovní smlouvy patří časové její obmezení. Doba trvání musí býti určitá, nebo, je-li neurčitá, musí býti obmezena právem výpovědi. V tomto případě byla smlouva uzavřena »na všechny budoucí časy«. Vyčerpáním ložisek ohnivzdorné hlíny pomínulo by ovšem i právo dolování, poněvadž by se stalo bezpředmětným, ale kdy se tak stane, jest neurčito a nemůže tudíž býti o tom řeči, že smlouvou bylo přenecháno užívání na určitou dobu (§ 1090 obč. zák.). Naproti tomu nelze přisvědčiti mínění první stolice, že právo ze smlouvy ze dne 11. listopadu 1877 nemůže býti ani služebností, poněvadž předmětem smlouvy jest věc spotřebitelná. § 477 obč. zák. uvádí mezi polními služebnostmi pod čís. 6 též právo, kameny lámati, písek kopati, vápno páliati, tudíž práva v podstatě táž, jako právo firmě Karel M. zmíněnou smlouvou zadané. Účelem smlouvy bylo zajistiti trvale potřebnou surovinu pro průmyslový závod oprávněného a k tomu cíli zatížití statek sloužící závazkem proti každému jeho držiteli účinným, kterým majitel pozemků byl zavázán, ve prospěch určité osoby trpěti dobývání hlíny na svém pozemku a zařízení k tomu potřebná. Právo

firmy Karel M. vykazuje tudíž všechny známky služebnosti. Pozemkovou služebností nebylo, poněvadž podle smlouvy není právo služebnosti spojeno s držbou nějaké nemovitosti, nýbrž bylo nepravidelnou služebností osobní podle § 479 obč. zák. Osobní služebnosti uhasnou smrtí oprávněného, leč že byly výslovně na dědice rozšířeny. Podle smlouvy příslušelo právo služebnosti firmě Karel M. Firma jest pouze jménem, pod kterým obchodník provozuje své obchody. Oprávněným tudíž byl tehdejší majitel firmy. Jelikož právo služebnosti podle smlouvy na dědice rozšířeno nebylo, pomínulo úmrtím tehdejšího majitele firmy a nepřísluší více žalovanému jako jeho dědici. Zápis práv, o který jde, byl tudíž původně platným, stal se však neplatným tím, že úmrtím oprávněného odpadl právní titul, na němž zápis se zakládal, a je tedy neplatným i převod těchto práv na žalovaného. Žalobci se proto právem žalobou podle § 61 kn. zák. domáhají jeho výmazu.

Nejvyšší soud nevyhověl dovolání — mimo jiné z těchto

#### důvodů:

Ani se stanoviska právního posouzení věci nemohlo dovolání zvklati napadeným rozsudkem. Jde hlavně o otázku, jaký význam dlužno přikládati spornému právu dolování a dotyčnému knihovnímu zápisu a zdali žalobci vzhledem k uplatňovaným skutkovým okolnostem prokázali nárok, aby bylo právo vymazáno. Ohledně první otázky sdílí nejvyšší soud názor odvolacího soudu, že právo, vtělené pro firmu Karel M. sluší považovati za nepravidelnou osobní služebnost dle § 479 obč. zákona, a poukazuje se v této příčině na správné důvody napadeného rozsudku. Názor dovolatelův, že sporné právo sluší pokládati za reální břemeno, jelikož podobná práva v době vtělení sporného práva za taková byla považována, obzvláště, když zákon pojmu reálního břemena nedefinuje, není případným, to tím méně, když občanský zákon podobná práva jako: lámati kámen, kopati písek v § 477 čís. 6 obč. zák. výslovně za polní služebnosti uvádí a následující §y 478 a 479 obč. zák. mají na mysli, že i služebnosti, které bývají pravidelně samy o sobě pozemkovými, mohou býti povoleny ve formě užívání věci nebo požívání jako mimořádné osobní služebnosti a není tedy třeba sporné právo, při němž nejde o soukromoprávní závazek ku plnění pravidelně se opakujícímu, vtěsnávati do jiného nevhodného pojmu reálního břemena. Podobně i výhody, jimiž snaží se dovolatel prokázati, že přenechání užívání pozemků za účelem kopání ohnivzdorné hlíny, hluboko v zemi se nalézající, může býti případně předmětem pachtovní smlouvy, nevyvracejí opačného názoru odvolacího soudu. Dlužno klásti důraz na to, že nebylo propůjčeno právo pravidelného užívání věci bez ujmy její podstaty, nýbrž právo dolovati a získati ohnivzdornou hlínu v pozemku se nalézající, jejíž zásoba v kratší nebo delší době se vyčerpává, čímž se tento obsah pozemku navždy odejímá. Nezbyvá proto než ve shodě s druhou stolicí vycházeti s toho stanoviska, že jedná se zde o osobní služebnost shora naznačeného rázu.

Jde pak ještě o otázku, odpovídá-li vzhledem k důvodu, na kterém se žaloba zakládá, zákonu, by právo to bylo dle žádosti žalobců vymazáno. V této příčině budiž předesláno, že, jak správně podotkla druhá stolice, platí dle § 529 obč. zák. zásada, že osobní služebnosti pomíjejí pravidelně smrtí oprávněného, nebylo-li výslovně určeno, že se vztahují

i k dědicům. Takového ustanovení tu není a nastal tedy zánik osobní služebnosti. Tomu nevádí, že právo bylo propůjčeno dle znění úmluvy firmě Karel M., neboť, jak správně uvedla již druhá stolice, je firma pouze jménem, pod kterým obchodník provozuje obchody, a nerovná se nikterak osobě právnické, existující vedle fyzické osoby. Namítá-li dovolatel, že k úmrtí oprávněné osoby jako k žalobnímu důvodu přihlíženo býti nemůže, protože se žaloba o tento důvod prý ani neopírá a rozhodnutí musí se přísně obmezit na to, je-li právní důvod v žalobě uplatňovaný opodstatněn, čili nic, sluší uvésti toto: Objem procesní látky, proti kterému žalovaný se hájiti má, je určen žalobním důvodem a za tento nutno pokládati právní poměr, na kterém žalobce nárok svůj vůči žalovanému zakládá. Není třeba, by tento žalobní důvod byl žalobcem označen nebo správně pojmenován i po právní stránce. Stačí, když jsou v žalobě dotyčné okolnosti tvrzeny tím způsobem, že ze skutkových údajů žaloby za správného použití případných hmotných zásad právních plyne správnost a důvodnost žalobní prosby. Dle toho jest v tomto případě posuzovati, co jest tu žalobním důvodem. V té příčině žalobce žádost svou ovšem v první řadě opřel o to, že smlouva, majíc toliko známky kupní smlouvy, nebo též innominátního kontraktu ve smyslu §§ 921 a 1173 obč. zák., není vůbec žádným z oněch práv, jež dle § 9 knih. zák. mohou býti do pozemkové knihy zapisována, a že tedy sporný zápis byl a je dosud nepřipustným, pročež, ačkoliv formálně nabyt právomoci, přes to sluší jej jako neprávem vážnoucí odstraniti. Mimo to však odvolávali se žalobci již v žalobě i na to, že knihovní zápis, původně pro firmu Karel M. vtělený, byl později na základě odevzdací listiny ze dne 9. února 1918 převeden ve prospěch universálního dědice Arnošta K-a a že žalobci sami nejsou ani jako osobní kontrahenti více vázáni na smlouvu, uzavřenou jejich předchůdci. Z toho vyplývá, že žalobci dovolávají se i toho důvodu, že každým způsobem nastal zánik sporného práva a že i proto neprávem v pozemkové knize vázne. Zda toto tvrzení obстоjí, jest věcí právního posouzení a proto přísluší soudu, by si při zkoumání této otázky vybral ze skutkové podstaty ony okolnosti, jež s hlediska svého právního názoru pokládá za směrodatné a rozhodné, předpokládajíc ovšem, že žalující strana přednesla v líčení dostatečnou látku, by bylo lze spolehlivě posouditi právní poměr mezi stranami. Tento předpoklad tu je, ačkoliv žalující strana s hlediska svého právního názoru na dotyčné okolnosti nekladla zvláštního důrazu. Z těchto úvah dlužno tedy v této otázce dojíti k úsudku, že odvolací soud nevykročil v mezí procesní látky a že nebylo třeba snad zvláštní změny žaloby, by mohl soud i k řečeným okolnostem přihlížeti.

#### Čís. 464.

**Hospodářská správa velkostatku jako taková nemá procesní způsobilosti.**

(Rozh. ze dne 24. března 1920, R I 161/20.)

Žalována byla »hospodářská správa v N.«. Odvolací soud, rozhoduje o odvolání žalované, zrušil celé předchozí řízení jako zmatečné